Valtioneuvoston kanslia
EU-asioiden osasto/lsn Heidi Kaila

**KOOSTE**
2.10.2018

***Eduskunnan lakivaliokunnalle***

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt valtioneuvoston kanslian asiantuntijaa kuultavaksi keskiviikkona 3. lokakuuta 2018 kuudesta U-kirjelmästä tai E-selvityksestä, jotka koskevat ehdotusta vuosia 2021—2027 koskevaksi EU:n rahoituskehykseksi sekä oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen varmistamista EU:ssa. Selvitykset ja kirjelmät liittyvät laajempaan asiakokonaisuuteen, jonka taustalla on toisaalta tavoite lisätä ehdollisuutta EU:n yhteisten arvojen kunnioittamisen ja EU:n varojen vastaanottamisen välillä sekä toisaalta tavoite tukea, seurata ja valvoa yhteisten arvojen noudattamista jäsenvaltioissa. Kirjelmissä ja selvityksissä esitetyt valtioneuvoston kannat on yhteensovitettu ministeriöiden välillä. Ne esitetään jäljempänä vain välttämättömiltä osin.

## Komission rahoituskehysehdotus 2021—2027

Asia E 29/2018 vp, Valtioneuvoston selvitys: E-kirje eduskunnalle komission tiedonannosta sekä ehdotuksista vuosia 2021—2027 koskevaksi Euroopan unionin monivuotiseksi rahoituskehykseksi sekä asia U 45/2018 vp, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle muun muassa komission ehdotuksesta neuvoston asetukseksi vuosia 2021—2027 koskevan monivuotisen rahoituskehyksen vahvistamisesta

Komission esitti toukokuussa 2018 ehdotuksen EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi (MFF) vuosille 2021—2027. Kokonaistasoksi komissio ehdottaa 1 160,6 miljardia euroa, mikä on 1,14 prosenttia EU27:n bruttokansantulosta (ml. kehyksen ulkopuoliset erityisvälineet). Komissio esittää merkittäviä lisäyksiä T&K- ja ulkosuhderahoitukseen. Lisäksi uusina kohteina ovat puolustusyhteistyö ja muuttoliikkeeseen vastaaminen. Huomattavimmat vähennykset kohdistuvat maatalouteen ja koheesioon. Tulopuolen osalta komissio ehdottaa bruttokansantuloon perustuvan oman varan ja tullimaksujen säilyttämistä sekä ALV-oma varan yksinkertaistamista. Lisäksi komissio ehdottaa uusia omia varoja (EU:n päästöoikeuksiin liittyvät huutokauppatulot, yhteiseen yhdistettyyn yhteisöveropohjaan perustuvasta kansallinen rahoitusosuus ja kierrättämättömään muovipakkausjätteeseen perustuvasta kansallinen maksu). Lisäksi komissio esittää, että kaikista maksualennuksista luovuttaisiin asteittain vuoteen 2025 mennessä ja että tullimaksujen kantopalkkioita laskettaisiin. Ehdollisuuden vahvistaminen EU-varojen vastaanottamisen ja yhteisten sääntöjen noudattamisen välillä on yksi olennaisimmista neuvottelukysymyksistä.

*Komission ehdottama kokonaistaso on liian korkea. Rahoituskehyksen kokonaistason tulisi asettua mahdollisemman lähelle nykyisen kehyksen jäsenmaiden yhteistä bruttokansantulon tasoa. On tärkeää löytää taso, joka ei kasvata maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta joka mahdollistaa keskeiset painotukset ja turvaa merkittävimpiä saantojamme.*

*Maatalouden osalta komission esittämä leikkaus kohdentuisi suhteessa enemmän maaseudun kehittämisrahastoon kuin maatalouden suoriin tukiin, mikä ei ole Suomen edun mukaista.*

*Suomi kannatta komission esitystä lisätä EU:n rahoitusta muuttoliikkeen hallintaan. Suomen tavoitteiden mukaisesti komission ehdotuksessa muuttoliikkeen lisärahoitusta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti käyttäen budjetin eri otsakkeita.*

*Suomi kannattaa EU-budjetin kautta puolustusyhteistyöhön kanavoitavan rahoituksenmäärän kasvattamista.*

*Euroopan kilpailukykyä tulee vahvistaa ja siinä tärkeää on EU-tason panostus innovaatioihin, tutkimukseen, osaamiseen ja investointeihin. Suomen tavoitteena on lisätä tämän politiikkasektorin suhteellista rahoitusosuutta ja komission ehdotus on tämän mukainen.*

*Suomi tukee komission ehdotusta, jonka mukaan myös tulevalla kaudella EU:n rahoituksen perustan muodostavat nykyiset omat varat, kuten bruttokansantuloon perustuva oma vara ja perinteiset omat varat (tullit). Suomi on kuitenkin valmis tarkastelemaan komission esityksiä unionin uusiksi omiksi varoiksi, sekä ALV-pohjaisen oman varan yksinkertaistamista. Komission ehdotus poistaa vaiheittain maksualennukset on kannatettava. Myös komission ehdottama perinteisten omien varojen keräämiseen liittyvien kantopalkkioiden pienentäminen on kannatettavaa.*

**Asetus EU:n talousarvion suojaamisesta oikeusvaltiopuutteilta**

Asia U 40/2018 vp, Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin talousarvion suojaamisesta tilanteissa, joissa oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen jäsenvaltioissa kohdistuu yleisiä puutteita

Komissio antoi toukokuussa 2018 osana MFF-pakettia ehdotuksen asetukseksi, jolla suojattaisiin EU:n talousarviota tilanteissa, joissa oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen jäsenvaltiossa kohdistuu yleisiä puutteita. Asetukseen sisältyisi menettely EU-rahoituksen keskeyttämiseksi, vähentämiseksi tai lykkäämiseksi, jos jäsenvaltiossa esiintyisi oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen kohdistuvia yleisiä puutteita. Komissio tekisi ehdotuksen tarvittaviksi toimenpiteiksi käytyään jäsenvaltion kanssa vuoropuhelua. Neuvosto voisi vastustaa komission toimenpide-ehdotusta määräajassa. Asetuksessa säädettäisiin myös hyväksyttyjen toimenpiteiden kumoamisesta. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain kannalta, vaikka tilannetta, jossa Suomessa esiintyisi oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen kohdistuvia yleisiä puutteita, voidaan pitää epätodennäköisenä.

*Valtioneuvosto suhtautuu ehdotukseen myönteisesti. Suomi on eri yhteyksissä korostanut oikeusvaltioperiaatteen merkitystä ja tukenut EU-rahoituksen ehdollisuuden vahvistamista. Suomelle on nettomaksajana tärkeää, että EU:n varainhoito on moitteetonta ja että EU:n taloudellisia etuja suojataan. Olisi tarpeen luoda menettely, jonka turvin EU-rahoitus voitaisiin katkaista tai sitä voitaisiin lykätä, jos jäsenvaltio noudattaa puutteellisesti oikeusvaltioperiaatetta. Ehdotuksella olisi todennäköisesti myös ohjaavaa ja ennaltaehkäisevää vaikutusta. Ehdotusta on syytä tarkastella rakentavalta ja ratkaisukeskeiseltä pohjalta.*

**Asetus oikeusalan rahoitusohjelman perustamisesta vuosille 2021—2027**

Asia U 60/2018 vp, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi perusoikeudet ja arvot -rahoitusohjelman perustamisesta vuosille 2021—2027 ja ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeusalan rahoitusohjelman perustamisesta vuosille 2021—2027

Komission ehdottamilla rahoitusohjelmilla perustettaisiin uusi oikeusalan, oikeuksien ja arvojen rahasto. Ohjelmilla pyrittäisiin tukemaan EU-lainsäädännön tehokasta ja yhdenmukaista täytäntöönpanoa ja soveltamista. Sillä tuettaisiin myös avointen ja demokraattisten yhteiskuntien ylläpitämistä, kansalaisten luottamuksen lisäämistä EU:hun sekä oikeusvaltioperiaatteen pohjalle rakentuvan eurooppalaisen oikeuden alueen luomista.

*Valtioneuvoston kanslialla ei ole täydennettävää valtioneuvoston kirjelmässä esitettyyn kantaan.*

**Oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen vahvistaminen EU:ssa**

Asia E 66/2013 vp, Valtioneuvoston selvitys oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen vahvistamisesta EU:ssa; täydentävä jatkokirjelmä EJ 18/2018 vp

Oikeusvaltioperiaatteen noudattamista seurataan EU:ssa erilaisilla välineillä. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet käymään neuvostossa säännöllisesti vuoropuhelua oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi ja turvaamiseksi. Komission 11 päivänä maaliskuuta 2014 antama tiedonanto uudesta EU:n toimintakehyksestä oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi (COM(2014) 158 final) sisältää ns. varhaisvaroitusjärjestelmän niitä tilanteita varten, joissa oikeusvaltioperiaatteeseen kohdistuu jäsenvaltiossa järjestelmätason uhka. Vakavimpia tilanteita varten on käytettävissä unionisopimuksen 7 artiklan mukainen menettely. Menettelyn ensimmäisessä, ns. ennaltaehkäisevässä vaiheessa, voidaan todeta, että on olemassa selvä vaara, että jäsenvaltio loukkaa vakavasti unionisopimuksen 2 artiklassa vahvistettuja unionin perusarvoja. Menettelyn toiseen vaiheeseen sisältyy sanktioiden mahdollisuus. Sitä sovelletaan, jos jäsenvaltio rikkoo vakavasti ja pysyvästi edellä mainittuja arvoja.

EU:ssa on vireillä useita hankkeita oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen vahvistamiseksi. Itävallan aikoo järjestää puheenjohtajakaudellaan neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun aiheesta oikeusvaltioperiaate ja luottamus julkisiin instituutioihin. Belgia esitti alkuvuodesta 2018 aloitteen jäsenvaltioiden välisestä vertaisarviointimekanismista, jossa tarkasteltaisiin EU:n perussopimuksiin kirjattujen oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien täytäntöönpanoa, turvaamista ja vahvistamista jäsenvaltioissa. Aloitteesta käydään keskustelua jäsenvaltioiden kesken. Komission työohjelmaan vuodelle 2018 merkitty aloite oikeusvaltioperiaatteen valvonnan vahvistamisesta EU:ssa annettaneen vasta vuoden 2019 puolella.

*Neuvoston päätelmät (2014) oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen varmistamisesta luovat edelleen toimivat puitteet neuvostossa käytävälle oikeusvaltioperiaatetta koskevalle vuoropuhelulle. Vuoropuhelun kehittämistä tulee jatkaa. Sitä koskien tehdään arvio ennen vuoden 2019 loppua, todennäköisesti Suomen EU-puheenjohtajakaudella. Suomi suhtautuu myönteisesti ehdotuksiin, jotka merkitsisivät jäsenvaltioiden välisen vertaisarvioinnin kehittämistä. On mahdollista, että myös muita oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviä kehittämistoimia käsitellään Suomen puheenjohtajakaudella.*

**Oikeusvaltiotilanne Puolassa**

Asia E 7/2018 vp, Valtioneuvoston selvitys: Oikeusvaltiotilanne Puolassa; komission ehdotus neuvoston päätökseksi - komission esittely; täydentävä jatkokirjelmä EJ 19/2018 vp, EJ 19/2018 vp jatkokirjelmä

Komissio antoi joulukuussa 2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Päätösehdotuksessa komissio esittää ehdollisesti, että neuvosto käynnistäisi EU-sopimuksen 7 artiklan mukaisen menettelyn ensimmäisen vaiheen (7 artiklan 1 kohta). Puolaa kuultiin yleisten asioiden neuvostossa kesä- ja syyskuussa 2018. Käsittelyn kohteena olivat komission perustellussa ehdotuksessa käsittelyt asiakokonaisuudet. Tulevassa lokakuun yleisten asioiden neuvostossa on tarkoitus saada tilannekatsaus.

*Suomi tukee komission keskeistä roolia oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen seurannassa EU:ssa, mukaan lukien EU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisen menettelyn käynnistämisen arviointi. Suomi suhtautuu vakavasti EU:n perustana olevien arvojen loukkaamiseen tai sen vaaraan.*

*Suomi luottaa siihen, että komissio on arvioinut perinpohjaisesti ja asiantuntevasti tilannetta ehdottaessaan EU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan aktivoimista ja kyseisen artiklan mukaista Puolan kuulemista.*

*Komission asettama määräaika toimenpiteille päättyi jo maaliskuussa. Suomi rohkaisee edelleen komissiota ja Puolaa etsimään ratkaisuja. Puola on tärkeä jäsenvaltio EU:lle ja Suomelle.*

*On huolestuttavaa, mikäli riittävää edistystä ei tapahdu. Tällöin on harkittava tarvittavia toimenpiteitä, jotta oikeusvaltioperiaatteesta voidaan pitää tiukasti kiinni.*

*Jäsenvaltion kuuleminen on olennainen osa EU-sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaista menettelyä ja edellytys menettelyn asianmukaiselle etenemiselle. Suomi on tukenut etenemistä kuulemiseen. On keskeistä, että kuulemisesta saadaan neuvostolle vankka pohja arvioida tilannetta ja tarkoituksenmukaista etenemistapaa. Kuuleminen on tärkeää toteuttaa siten, että menettely on asianmukainen kaikkien osapuolten osalta. Kuulemisen pohjalta Suomi arvioi jatkomenettelyn.*

*Kyse on myös EU:n yhtenäisen ja uskottavan toiminnan turvaamisesta. Perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen, erityisesti tuomioistuinten riippumattomuus, tukee kansalaisten ja yritysten luottamusta oikeuksiensa toteutumiseen ja siten myös talouskasvua ja investointeja. Vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvan oikeudellisen yhteistyön edellytyksenä on jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin.*